

KAPITOLA V.

SYSTÉM FINANČNÍHO PRÁVA

Vnitřní systémové uspořádání finančního práva. Problém obecné části finančního práva. Fiskální a nefiskální část finančního práva. Finanční právo procesní. Finanční právo správní

Literatura:

- GRŮŇ, E., KRÁLÍK, J.: *Základy finančního práva na Slovensku*, Bratislava: MANZ 1997
- KOSIKOWSKI, C. *Prawo finansowe – cześć ogólna*. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC, 2003, s. 36
- KUROWSKI, L. *Wstęp do nauki prawa finansowego*, Warszawa: PWN, 1976
- MIŠKINIS, A., RUŠKOWSKI, E. (eds.) *The Problems of the Financial Law Evolution in Central and Eastern Europe within the Integration Processes*, Vilnius – Białystok: Lietuvos Teisės Universitetas ir WP UwB, 2004
- MRKÝVKA, P. *Determinace a diverzifikace finančního práva*. Brno: Masarykova univerzita 2012
- MRKÝVKA, P., PAŘÍZKOVÁ, I. *Základy finančního práva*. Brno: Masarykova univerzita 2009
- RUŠKOWSKI, E. (ed.): *The Budget Deficyt and the Public Debt in the Selected European Countries*, Białystok: WSzFiZ, 2003
- PRUSAK, F. *Prawo i postepowanie karne skarbowe*, Warszawa: C. H. Beck 1996
- SLOVINSKÝ, A. a kol.: *Základy česko-slovenského finančního práva*, Bratislava: Univerzita Komenského 1992
- SPÁČIL, B. *Teorie finančního práva ČSSR*. Praha: Orbis, 1970

1. Vnitřní systémové uspořádání finančního práva

Finanční právo tak, jak je v současnosti akceptováno v České republice, je poměrně širokým inkorporovaným odvětvím práva, jehož předmětem

jsou specifické společenské vztahy různorodého charakteru, realizující se v rámci veřejné finanční činnosti a odrážející širokou škálu finančních jevů a finančních skutečností. Právě s ohledem na charakter finančně právní regulace je potřebné vnitřní systémové zpřehlednění, které má význam nejen teoretický, ale především praktický v procesu realizace a interpretace finančně právních norem.

Systémem finančního práva je třeba rozumět **vnitřní diferenciaci odvětví finančního práva na ucelené soubory či skupiny finančně právních norem s ohledem na jejich obsah a na příbuznost jimi regulovaných společenských vztahů.**⁵⁷

Systém finančního práva je tak založen na vzájemných vazbách mezi právními normami a společenskými vztahy, mezi finančními jevy a finančními činnostmi. Tento systém není dogmatem, je svým způsobem založen na tradici, dohodě a akceptaci finančně právní teorii obdobně, jak je tomu i v jiných disciplínách. Je proměnný tak, jak se vyvíjí předmět finančního práva i právo samotné.

Potřeba systematiky finančního práva je dána jeho nekodifikováním a pravděpodobně nemožností jeho generální kodifikace, je tedy vyvolána nutností určité možné orientace v nepřehledném množství pramenů a jednotlivých norem.

Systematika finančního práva je účelová, přičemž se na ni odráží i pojetí finančního práva jako odvětví práva, vědy nebo didaktické disciplíny. Proto je možné hovořit o systému finančního práva jako systému jedné z výsečí právního řádu České republiky, dále pak o systému vědy finančního práva a konečně o systému výuky předmětu „Finanční právo“ na právnických fakultách a některých neprávních oborech vysokých škol. Tyto systémy nejsou od sebe striktně odděleny a tak, jak existuje přirozené propojení náhledů na finanční právo, tak samozřejmě existují vzájemná propojení či splývání těchto systematických uspořádání.

Teorie finančního práva nabízí systematizaci finančního práva podle mnoha kritérií, více méně s ohledem na účel uspořádání. Avšak je možné zcela jistě konstatovat, že neexistuje plné shody o systematickém uspořá-

⁵⁷ SLOVINSKÝ, A. a kol.: *Základy česko-slovenského finančního práva*, Bratislava: Univerzita Komenského 1992, s. 23.

dání finančního práva tak, jako podobně není jednotného názoru co do samotného pojetí výšeče právního řádu označované za finanční právo. Ale spoň nejméně jedna většinová shoda panuje, že finanční právo je odvětvím širším než pouze právní regulace státního rozpočtu a rozpočtových příjmů (daní, poplatků apod.).

Při vytváření systému finančního práva jsou zejména zkoumány vzájemné vazby právních norem v relaci k předmětu jejich regulace a naopak je zkoumáno začlenění norem do systému s ohledem na předmět regulace, metodu a tedy blízkost normy k jiným normám systému. Uspořádání norem do systému dává možnost zkoumat účinky celé skupiny právních norem na jimi regulované vztahy, chování a činnost lidí.⁵⁸

Vymezení současného finančního práva nadále odpovídá právní regulaci veřejných finančních činností, avšak s ohledem na procesy globalizace podléhá změně rozsah těchto činností, což následně vytváří nové rámce finančního práva, kritéria jeho vnitřní systematiky, jakož i nové vazby k ostatním právním odvětvím⁵⁹. Proto se také mění obsah jednotlivých subsystémů finančního práva, jakož i systém sám. Se změnou ekonomického modelu došlo k přeskupení mnoha finančních činností prováděných státem do sféry soukromého sektoru, a pokud došlo k jejich regulaci cestou práva, pak byly svěřeny do regulace soukromoprávních odvětví. Je možné vystopovat, že záběr finančního práva přímo úměrně roste s růstem finančních činností veřejného sektoru a s mírou státních zásahů do ekonomiky. Rozdíly v záběru výšeče finančního práva jsou patrné jednak historicky, zkoumáme-li, co bylo součástí finančního práva od doby narůstání jeho emancipace od počátku XX. století do současnosti, ale jsou patrné i mezi jednotlivými evropskými státy. Odhlédneme-li od otázky začlenění jednotlivých subsystémů do finančního práva, tedy otázky, zda určitá množina norem je součástí finančního práva nebo je akceptována jako samostatné odvětví, a budeme-li na všechny tyto normy nazírat z pohledu zde popsaného předmětu finančněprávní regulace, pak zásadní rozdíl v záběru finančního práva bude mezi státy s trvalou tržní ekonomikou, státy upevňujícími mechanismy tržního hospodářství, státy nacházejícími se v procesu transformace

⁵⁸ SPÁČIL, B. *Teorie finančního práva ČSSR*. Praha: Orbis, 1970, s. 65.

⁵⁹ KOSIKOWSKI, C. *Prawo finansowe - cześć ogólna*. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC, 2003, s. 36.

ekonomiky a státy více méně setrvávajícími na vysoké míře státních ingencí do ekonomiky.⁶⁰

2. Problém obecné části finančního práva

Často je literaturou nabízeno obdobné členění finančního práva, jaké je uplatněno v jiných odvětvích, tedy členění na dvě základní části, a to na část obecnou a část zvláštní,⁶¹ ale objevují se i názory popírající existenci, a to i možnou existenci, obecné části.⁶² Argumentem proti existenci obecné části finančního práva je, že se nevytvořil ani jeden společný institut pro všechna subodvětví finančního práva, nejsou ani společné prameny ve formálním smyslu apod. Pokud chceme být arbitry mezi těmito názory, pak je třeba nalézt odpověď na to, co se rozumí obecnou částí.

Z doktrinního a didaktického pohledu na finanční právo jeho obecnou část tvoří všeobecné poznatky o finančním právu, jeho předmětu, normách a vztazích.⁶³ Při zkoumání finančního práva lze postupně dospět k názoru, že ačkoliv není obecná část finančního práva kodifikována, lze vystopovat určité instituty obecného charakteru, které se dotváří v rámci jednotlivých částí finančního práva, jakož i určité obecné principy platné pro celé finanční právo, které slouží pro jeho tvorbu, realizaci a interpretaci. Je otázkou dalšího vývoje finančního práva, na kolik se podaří vytvářet z něho harmonický celek, používající jednotnou terminologii, zásady, právní instituty platné pro veškeré veřejné finance.

V tomto procesu nemalou roli hraje věda finančního práva.

⁶⁰ K tomu např.: ЖУК, М. Г. Государственный бюджет как инструмент стабилизации экономики Республики Беларусь, in. RUŠKOWSKI, E. (ed.): *The Budget Deficit and the Public Debt in the Selected European Countries*, Białystok: WSzFiZ, 2003, s. 299 an., nebo ABRAMCHIK, L.: *Tax Law Reform in Belarus*, in. MIŠKINIS, A., RUŠKOWSKI, E. (eds.) *The Problems of the Financial Law Evolution in Central and Eastern Europe within the Integration Processes*, Vilnius – Białystok: Lietuvos Teisės Universitetas ir WP UwB, 2004 (CD).

⁶¹ Např. u Bakeše, ale i Slovinského.

⁶² KUROWSKI, L. *Wstęp do nauki prawa finansowego*, Warszawa: PWN, 1976

⁶³ GRÚŇ, L., KRÁLIK, J.: *Základy finančního práva na Slovensku*, Bratislava: MANZ 1997.